

Økonomi i Elementarskolen.

Paa et Møde, som »the American Society for the Extension of University Teaching« afholdt i Philadelphia i 1894, holdt Simon N. Patten, Professor ved Pennsylvanias Universitet, et Foredrag, der findes optaget i »Annals of the American Academy of Political and Social Science«, Januar 1895, under Titlen »Economics in Elementary Schools«. I Uddrag gengive vi her Professor Pattens Afhandling, der i ethvert Fald er tankevækkende, selv om den indeholder adskilligt, som mange ikke ville underskrive.

Nationaløkonomerne have, i deres Iver for Videnskabens Fremskridt, samlet deres Opmærksomhed om tekniske Diskussioner. De have dvælet ved de omstridte Spørgsmaal, og de have glædet sig ved Opdagelsen af ny Sandhed, — men de have overset de mere ligefremme økonomiske Love og Fænomener, der ere af almen Interesse. Til enhver given Tid har Økonomernes Strid samlet sig om visse ud-

valgte Punkter, -- ikke fordi disse virkelig ere Spørgsmaal af almen Interesse, men af Grunde, der hænge sammen med Videnskabens indre Udvikling. Forfatterne af Lærebøger tro i deres Uskyldighed, at denne Kamp-Literatur er passende Stof for dem, og Resultatet er blevet, at den Mængde økonomisk Sandhed, med Hensyn til hvilken der enten slet ikke eller kun i ringe Grad strides, ikke tilstrækkeligt bliver fremdraget. Den økonomiske Literatur er som en Følge af, at disse ledende Tanker ikke komme frem, mangelfuld og giver et falsk Indtryk af Forholdet mellem Nationaløkonomiens almindeligt accepterede Fakta og dens omstridte Sætninger.

Saalænge Lærebøgerne ere Talerør for Økonomernes Strid, er der liden Udsigt til at faa Nationaløkonomien indført i Skolerne. Først maa man stryge denne tekniske Literatur og vende tilbage til hine første Principer, der ligge bag al Diskussion. Disse Principer ere af en saa almindelig Art og af en saa simpel Natur, at de lettelig indgaa i Barnets Verden og lettelig kunne illustreres ved slaaende Exempler fra Børnenes Erfaringskreds. Vel ere den Voxnes Handlinger langt mere sammensatte end Barnets, — men Bevæggrundene ere her og der ikke saa forskellige, som maaske antages. Det er derfor muligt ved Hjælp af Stof hentet fra Barnets Verden at forberede det for den mere sammensatte økonomiske Verden, hvis Bekendtskab det skal gøre, naar det bliver Mand.

Nationaløkonomiens Grundvold er Nytte-Theorien. Hermed maa Børnene gøres bekendt. Nytte-Theorien er ikke saa vanskelig, som ofte antages.

Den forudsætter en Beregning af vore Nydelser og vore Lidelser. Lidenskaber og stærke Følelser beherskes bedst ved Hjælp af en Opløsning af vore Nydelser og vor Smerte i disses enkelte Bestanddele, saaledes at vi kunne bestemme hver Følelses Grad og indrømme den en passende Vægt ved Bestemmelsen af vore Handlinger. Hvis vi ikke bevidst summere op vore Nydelser og vore Lidelser og sammenligne, ville Øjeblikkets stærke, ikke analyserede Følelser rive os med sig og bestemme vor Opførsel til varig Skade for os. Erfaringen kan ikke tilstrækkeligt lede vore Handlinger, saalænge vi ikke have vænnet os til at opløse de øjeblikkelige Impulser i deres Bestanddele og til at sammenligne hver Dels Gavn eller Skade med tidligere Handlingers Resultater. Denne bevidste analytiske Holdning giver os den fornødne Basis.

»Begyndelses- og Slutnings-Nytte.«

Det er vigtigt for Børn at forstaa Forskellen mellem en given Mængde Varers Begyndelses- og Slutnings-Nytte. Den første Portion, vi fortære, giver os mere Fornøjelse end den anden; den anden mere end den tredje; den tredje mere end den fjerde. Med andre Ord: vi have en aftagende Nytte med hver Forøgelse af Varemængden. Enhver, der faar fire Kopper Kaffe, vil erkende, at han føler en stærkere Nydelse ved at drikke den første end ved at drikke den sidste Kop. Naar vi skulle værdsætte Varemængderne, betragte vi som modne Mennesker Sagen paa denne Maade. Naar jeg har fire Æbler

og taber et, gaar jeg glip ikke af den Nydelse, jeg har af det første, men af den Nydelse, det fjerde vilde skaffe mig. Barnet ser imidlertid paa Sagen paa en anden Maade, ligesom Dyrene. Barnets Vurdering af Nytten er baseret paa dets Begyndelses-Ønske. Det tænker paa den første Fornøjelse, det vil have, og gør sig ikke klart, at hvis nogen borttager en Del af, hvad der staar for det, er dets Tab maaske kun ringe.

En Løve har fanget en Hjort. Hvis et andet Dyr forsøger at frarøve Løven en Del af Hjorten, fortørnes Løven, fordi den ikke gør sig det klart, at den ikke kan æde mere end en Del af Hjorten. Den føler kun, at den har en brændende Lyst til Kød; den tænker ikke paa Dele af Føde, men paa Føden som en Enhed. Paa samme Maade med vore Børn. Det falder dem naturligt at tænke paa gode Sager, men ikke paa Dele deraf. Man kan dog lettelig lære dem Forskellen mellem de to Vurderingsmaader, hvis Forholdene fremstilles rigtigt for dem. Overalt se vi den uheldige Følge af, at Barnet ikke forstaar Forskellen. Hvis Barnet forstod det Faktum, at det kommer an paa Slutnings-Nytten, ikke paa Begyndelses-Nytten, vilde det handle mere ædelmodigt og være mere villigt til at afstaa Dele af, hvad det har, til andre. Vi kende Alle Børn, der ved Middagsbordet med graadige Blikke ængsteligt se paa, at de Ældre faa først, og som lide lige saa meget, som om der slet ikke blev noget tilovers til dem. Dette er en Fejl i deres Forstaaelse, en Fejl, der meget snart kan rettes, naar det rette Forhold forklares dem.

Hvis en Dreng har Æbler idag, og en anden Dreng faar Æbler imorgen, ville begge have mere Fornøjelse af Æblerne, hvis den ene giver den anden en Del af Æblerne, end hvis hver for sig forsøgte at spise dem alle op med det samme. Hvis en Dreng har to Æbler, vil det første Æble skaffe ham en Nydelse = 5 (for Exempel), det andet — hvis han spiser dem begge med det samme — en Nydelse = 2, tilsammen altsaa 7. Sæt han giver det ene Æble til en Dreng, der idag ikke har noget Æble, men imorgen vil faa to, som han lover at dele med hin Dreng; — saa vil Nydelsen for den ene Dreng idag være = 5, for den anden ogsaa = 5, tilsammen 10. Den næste Dag deler den anden Dreng paa samme Maade med hin Dreng, og atter opnaas af de to Æbler i Nydelse $5 + 5 = 10$. — Ved en omhyggelig Opdragelse kunne vi bringe Sligt til vore Børns Bevidsthed paa et langt tidligere Tidspunkt, end om vi lod vore Børn skøtte sig selv og overlod til dem selv at finde ud af det.

Først Arbejde, derefter Nydelse.

Under de Forhold, under hvilke vi leve, kan man altid diskontere Smerten ved at tage den først, og forøge Nydelsen ved at tage den sidst. Hvis nogen Beslutning involverer Smerte, — tag Smerten først, og Nydelsen vil forøges. En Person, der søger at undgaa en øjeblikkelig Ulejlighed, ødelægger sin Fremtid, hvis han forsøger paa at tage Fornøjelsen idag, i Stedet for mandigt at give sig i Kast med Arbejdet. Ingen Vane er mere fordærvelig end den

at jage efter et øjeblikkeligt Gode og lukke Øjnene for den Elendighed, der flyder af en saadan Opførsel. De allerfleste Forbrydelser hidrøre fra, at man i saadanne Tilfælde valgte det gale Alternativ. Det hævner sig at ville omstyrte den naturlige Orden, at ville fortære Æblet, før det er fortjent. De, der ville omstyrte den naturlige Orden, ere ved Aarets Udgang sejlede agter ud, komme i Fængsel, og lide paa mange andre Maader.

Fordelene ved Sparsommelighed kunne gøres Børn indlysende, naar vi faa dem til at forstaa, at de kunne diskontere deres Møje og faa deres Fornøjelse ind med Renter og Rentes Rente. Økonomisk Velfærd beror hovedsagelig paa, at Arbejdet formindskes ved Anticipation, og at Nydelsen accumuleres ved at opsættes. Hvis en Mand venter med at arbejde, indtil Nøden stirrer ham ind i Øjnene, ville kun faa Nytte-Genstande staa til hans Raadighed, og de ville koste ham meget. Omkostningerne formindskes og Nytten forøges ved enhver industriel Forandring, der gør det muligt, at Arbejdet kan gøres en længere Tid, før den Trang, der skal tilfredsstilles, viser sig.

Fantasien spiller en stor Rolle ved Bestemelsen af vor Handlemaade. Den skaber mange Forbindelser med Hensyn til fremtidige Begivenheder, hvorved det Kommende i høj Grad forstørres og forvrides. En lille Plage bliver til et Bjerg af Plager, naar Udsigten til den holdes aaben tilstrækkeligt længe til, at den kan blive forbunden med ethvert andet tænkeligt og muligt Onde. Fantasien skulde aldrig faa Lov til at dvæle ved Smerten; denne bør tvært-

imod isoleres og kun ses i den reneste Virkeligheds Lys. Imod denne Grundsætning ere mange Forældre og Lærere tilbøjelige til at handle. De søge at vise, at en maaske ganske ubetydelig Gerning vil føre til Fordærvelse, og de lære Barnet at udtænke sig ny Kombinationer af Ulykker og Lidelser — i det Øjemed at skræmme det bort fra den Handling, der skal undgaaes. Det synes saa nemt at faa Børnene til at holde sig fra slemme Ting ved at udmale for dem skrækkelige Billeder af, hvad Følgen vilde blive af de slemme Gerninger. Et foreløbigt Resultat kan opnaas paa den Maade, men det betales for dyrt. Barnets Karakter undergraves ved Betragtningen af disse forfærdelige Perspektiver. Barnet forledes til at undgaa eller opsætte enhver Handling, der involverer Smerte; det gøres uskikket for det økonomiske Liv, i hvilket Smerten skal gaa forud for Nydelsen.

Væner man sig til at se Møjen og Besværet lige i Øjnene, lægger man derved Grundvolden for nogle af de bedste Dyder, — Mod, Taalmodighed, Kraft. Naar en modig Mand møder en Hindring paa Vejen henimod hans fremtidige Lykke, temporiserer han ikke: han giver sig ved første Lejlighed i Kast med den, vel vidende, at Smerten som Regel bliver mindre, naar den hurtigt tages under Behandling. En taalmodig Mand tillader ikke, at en øjeblikkelig Mistemning fører til en Handlemaade, der bereder ny Vanskeligheder for Fremtiden. Kraft vises af dem, der forstaa, at de øjeblikkelige Onder ere de nødvendige Følger af tidligere Gerninger og kun forværres ved sygelig Resignation.

Lidelser kunne ofte forvandles til Nydelser, naar de tænkes som nødvendigvis gaaende forud for kommende Nydelser. Smerte, der minder om en Nydelse, som vil komme, kan ved Tankeforbindelse selv blive behagelig. Naar Sult ikke forbindes med andre Lidelser, kan den for vor Tanke fremstille Billedet af det behagelige Maaltid, der vil komme; Smerten glemmes ved Tanken om den Nydelse, vor Fantasi saa levende udmaler for os. Det er ogsaa er Fejl at forestille sig det at spare som noget ubehageligt. Vel er det sandt, at man, naar man sparer, opsætter at skaffe sig en eller anden Nydelse, og denne Opsættelse er naturligvis i og for sig ikke behagelig; -- og dog, hvis Fantasien udmaler den Accumulation af Fordele, der vil resultere af Opsparingerne, og hvis den ikke ved falske Tankeforbindelser gør de Afsavn, der følge med Opsparingerne, hæslelige, vil den Følelse, der ledsager Handlingen at spare, være behagelig, ikke smertelig. En Formue kan opsamles uden nogen Følelse af de Afsavn, der høre sammen hermed, naar Anstrengelserne ved Frembringelsen isoleres i Tanken og kun ses i den nøgne Virkeligheds Lys, medens Fantasien faar frit Spillerum med Hensyn til Udmalingen af de accumulerede Nydelser, som Fremtiden lover.

Et Liv i ublandet Nydelse.

Skal vort Ideal være at undgaa Lidelse og at skaffe os saa megen Nydelse, som vi kunne opnaa uden Møje, — eller skulle vi opsummere alle vore Lidelser og alle vore Nydelser og vælge den

Handleplan, der giver os det største Overskud af Nydelse?

Herbert Spencer siger, at det ideale Liv er et Liv i ublandet Nydelse, et Liv uden Lidelse. Utilitarianerne af den Mill'ske Type ere Repræsentanter for den anden Retning. De mene, at vi bevidst bør regne med Lidelser og Nydelser, og at vi skulle rette vor Handlemaade efter Overskudet af disse over hine, snarere end efter de Forhold, hvor Nydelse uden Lidelse skulde kunne opnaas.

Vi kunne finde mange Forhold, hvor Nydelsen er det overvejende Element og hvor Lidelsen i det højeste spiller en aldeles underordnet Rolle. En Mængde af vore almindelige Fornøjelser høre herhen. Derimod ere mange af Barnets Lege forbundne med Møje og Besvær, endog i høj Grad. Naar Drengen tager fat paa sit Fodbold- og Langboldspil og paa anden Sport, maa han gøre det med Bevidsthed om, at det betyder ømme Ben, Saar og Rifter og andre Ubehageligheder. Vil han have Fornøjelsen, maa han tage Besværet med. Hvis han viger tilbage for enhver Leg, hvor der kan vanke Ubehageligheder, vil han formindske Summen af sine Fornøjelser i en meget betydelig Grad. Den stærke Livs-Glæde vil ikke falde i hans Lod, ihvorvel han kan finde adskillige stilfærdige Fornøjelser, som hans mere virksomme Kammerater dog ville betegne som flove og intetsigende. Al stærk Livs-Nydelse er forbunden med Smerte; vi maa give Afkald paa Livets store Nydelser, hvis vi ikke ville bære dets Møje.

Sammenlign Drengenes Fornøjelser med Pigernes. Vore Drenges Lege ere voldsomme, forbundne med Anstrengelser. Drengene skulle mandigt udholde Anstrengelserne; saaledes dannes Karakteren bedst. Naar de stærke Fornøjelser og de dermed nødvendigvis sammenhørende Anstrengelser vælges, kan det ikke undgaas, at Smerte af og til tilføjes; men Summen og Styrken af Drengenes Fornøjelser er ogsaa stor. Anderledes med Pigebørnene. De maa ikke grise deres Klæder eller Hænder til; ikke faa Stød og Rifter; de skulle pænt blive borte fra alt, hvormed der er forbundet Ubehag. Deres moralske Udvikling hæmmes derved, og deres Fornøjelser trykkes ned til et Lavmaal. Dette forstaa ogsaa Drengene. Naar en Dreng har en altfor øm Moder, der lader ham gaa med langt Haar og fine Klæder, ved de andre Dreng, at den Dreng ikke duer noget som Dreng betragtet. Kvindens Karakter befæstes senere end Mandens. Det kan gerne være, at paa et senere Tidspunkt har Gennemsnits-Kvinden en bedre Karakter end Gennemsnits-Manden; men det er begrundet i andre Omstændigheder. Naar en Kvinde indtræder i Ægteskabet og paatager sig de dermed følgende Pligter, maa hun give sig i Kast med de dermed forbundne Vanskeligheder og skabe sin Karakter. En Moders Stilling fordrer større Ofre end en Faders, mere Villighed til at underordne sig under Familiens Interesser. Hendes Karakter forædles dermed, og hun erhverver efterhaanden de Egenskaber, der have lagt saa stort et Indhold i Ordet »Moder«.

Kreditens Grundvold.

Tillid, Ærlighed, Trofasthed ere sociale Dyder, Dyder som isolerede Individder, der leve udenfor det økonomiske Samfund ikke kende, Dyder af Førsterangs-Betydning i det økonomiske Liv. Uden dem gaar det hele Omsætningsliv til Grunde og hele Civilisationen umuliggøres. Det nytter ikke, hvor strenge vi end gøre vore Love, — ligger der ikke bag dem en gensidig Følelse af, at man kan stole paa hinanden, falder det Hele. Brud paa Tro og Love ødelægger Forholdet Mand og Mand imellem, og fjerner Samfund og Nationer fra hverandre. Den, der begaar Svig imod en Anden, tilføjer ikke blot den enkelte Person, men hele Samfundet Skade; han stjæler fra Almenheden lige saa godt som fra den enkelte Person, og fortjener større Straf for hin Forbrydelse end for denne. — Det er let at gøre det forstaaeligt for et Barn, at en stor Del af de Goder, det er vant til at nyde, overhovedet ikke kunde have, naar hine sociale Dyder manglede. Vi tage fejl i at betragte Hæderlighed som en blot moralsk Følelse, der intet har at gøre med Økonomien. Vi bør netop gøre Barnet opmærksom paa vore moralske Principers økonomiske Grundvold. Og ved Exempler, der hentes fra Barnets egen Verden, kan man lettelig vise det de simple økonomiske Forhold, der ligge bag vore Forestillinger. I Drengenes Lege er Hæderlighed en lige saa vigtig Faktor som i Forretningsverdenen. Hvis nogle faa Drengene ere uhæderlige og bedrage eller lyve, fordærves hele Gruppens Fornøjelse. De maa gensidig kunne stole paa

hverandre, ellers vil hele Gruppen komme til at lide under en Følelse af Mistillid, som snart vil opstaa. Drengene foragte lav Handlemaade, og man kan let faa dem til at forstaa de store økonomiske Goder, der skyldes Krediten, Tilliden og Hæderligheden.

Ubeskyttet Ejendoms Hellighed.

Nærbeslægtet med det sidst omtalte er et andet Forhold, der ogsaa skulde fremdrages for Børn i Skolen. Det er den ubeskyttede Ejendoms Hellighed. Den primitive Opfattelse var, at Magt skaber Ret: naar Ejeren ikke er tilstede, er den Ting, der findes, din. Den moderne Opfattelse er, at intet er dit, blot fordi Du finder det et eller andet Sted uden Bevogtning. Den Person, som ejer Tingen, har Ret til sin Ejendom, naar han kommer tilbage, og den Person, som blot tænker paa at tage den, er af en ringe Art. Hvis denne Grundsætning krænkes, og hvis den Lære slaas fast, at en Mand kan bemægtige sig alt, hvad han kan faa fat paa, og kan beholde, hvad han har fundet, vil Produktionsomkostningerne i høj Grad stige. Efterhaanden som Følelsen af Ejendommens Ukrænkelighed voxer i Befolkningen, lettes det økonomiske Liv. Et let økonomisk Liv er ikke at søge i Fortiden; en let økonomisk Verden er ikke den Verden, hvor man maa bære alt hvad man ejer paa sig, men en Verden, hvor man kan forlade sin Ejendom, komme tilbage til den, og være vis paa, at man vil finde den, hvor man forlod den.

Hvis dette ikke stod saaledes for Barnet, maatte

det bære alle sine Bøger, alt sit Legetøj paa sig, hvor det saa gik. Det vilde ikke kunne efterlade sit Legetøj nogetsteds; det vilde ikke kunne have mere Legetøj, end det kunde føre med sig. — I Hjemmet er Principet lige saa vigtigt som udenfor Huset. Man skal i sit Hjem kunne føle sig sikker paa, at Ens Skuffer ikke blive ransagede, selv om de ikke ere aflaaede, at Ens Breve og Papirer ikke blive gennemlæste, selv om de ligge aabent fremme paa Bordet. Det skal ikke være nødvendigt at aflaae alle Døre og Skuffer. Hjemmet skal ikke være som et Fængsel, hvor man altid hører Nøglerne rasle. — Det er ikke vanskeligt i Skolen at vække Barnets Opmærksomhed for Sligt, og det vil være af Betydning senere hen i Livet, at Barnet allerede tidligt er blevet fortrolig hermed.

Det rette Forhold i vort Forbrug.

Det rette harmoniske Forhold mellem vore Forbrugsartikler forøger i høj Græd den Nytte, vi have af dem. I det civiliserede Samfund fremskaffes den største Nydelse ved en Kombination af Tingene. I vort Forbrug kommer det i høj Grad an paa retteligt at gruppere de forskellige Ting, — saaledes ved Tilberedning af Føde, ved Beklædningen, ved Udsmykning af vort Hjem osv. osv.; vi faa det største Udbytte af samtlige benyttede Artikler, naar Grupperingen er foretaget rigtigt.

Herunder kan bringes f. Ex. Maadeholds-Problemet. Man afmaler undertiden med de grelleste Farver for Børnene de fordærvelige Følger af Brænd-

evinsdrikning. I en Skole var saaledes Væggene behængte med gruppvækkende Billeder, der viste, hvorledes alle Organer i det menneskelige Legeme ødelægges ved Brændevinsdrikningen. Dette er neppe den heldigste Fremgangsmaade. Man skal ikke stille Drukkenboltene frem til Beskuelse, til Skræk og Advarsel, for Børnene. Man skal gaa den modsatte Vej, vise dem det Formaalstjenlige i en fornuftig Sammensætning af Føden, hvor Maden er det Principale, Drikken kun noget Underordnet.

Gruppe-Nydelser gaa forud for Individual-Nydelser.

Gruppen realiserer højere Resultater end det isolerede Individ. Det ene staaende Individ er hjælpeløst i den økonomiske Verden. Individet maa derfor underordne sig under Gruppen.

Drengen ved, at han har mere Fornøjelse, naar han spiller Bold i en Forening, der handler efter visse anerkendte Regler, end naar han staar alene og kaster sin Bold op i Luften. Drengene kunne, naar de danne Grupper paa tre eller fire, i høj Grad forøge Fornøjelsen ved Boldspil, og danne de Grupper paa ni, bliver Fornøjelsen endnu større. En Dreng forstaar, at naar Bold-Klubben er paa Bold-Marken og spiller, har en enkelt Dreng ikke Lov til at forstyrre Spillet for sine Formaaals Skyld. Det er et Livs-Princip — og Drengene anerkende det ubevidst — at Individet ikke maa ødelægge Fornøjelsen for Gruppen. Den Dreng, som altid er parat til at trække sig ud af Spillet, naar der ikke tages Hen-

syn til hans individuelle Lyster fremfor til Gruppens Interesser, hører til en daarlig Art, som Drengene ikke kunne lide. De foragte den Dreng, der tænker paa sig selv fremfor paa den Forening, af hvilke han er Medlem.

Paa Legepladsen have vi kun at gøre med smaa Grupper; — i det offentlige Liv faa vi at gøre med større Grupper, hvor Virkningerne blive større. Fra den økonomiske Verden kan man let hente for Børnene forstaaelige Exempler, der vise, hvor fordærveligt det er at tillade Enkeltinteresserne at forstyrre Samfundsinteresserne. Man finder Striker, for Exempel, hvor nogle Individier tro at have Ret til at ødelægge store Goder for et helt Samfund, naar nogle Enkeltinteresser kunne fremmes derved. Hvis vi alle vilde handle efter det Princip, vilde Samfundet opløse sig i Stumper og Stykker. I Virkeligheden gælder i den økonomiske Verden den samme Sætning som paa Barnets Legeplads: den Enkelte eller de Enkelte have ikke Lov til at forstyrre det Hele. Det samme gælder om en Lock-out: Arbejdsgiverne, der af personlige Grunde bringe Forstyrrelse i Samfundets Forhold, handle lige saa urigtigt som de Arbejdere, der under en Strike gøre det samme. — Det er af Betydning, at saadanne Ting klares for Børnene allerede i Skolen.

Exklusions-Ret.

Samfundet bør have Ret til at ekskludere de Elementer, der ikke passe ind i Samfundet. Vi ekskludere allerede nu nogle Personer, — men vi ex-

kludere ikke nok. Vi bør anerkende det Princip, at alle Personer, der formindske i Stedet for at forøge Samfundets Sum af Nytte, bør ekskluderes. Den Mand, der skader Samfundet, bør paa en eller anden Maade lukkes ude. De Uskyldige skulle kunne gaa frit omkring og nyde Naturens og Samfundets Gaver: — de Skyldige skulle henbringes et Sted, hvor de ikke kunne skade andre end sig selv.

En af de store Hindringer for Fremskridt er den Opfattelse, at de Gode bør blive hjemme, — medens Samfundets raa Elementer tumle sig udenfor. Navnlig for Kvinderne gælder denne Opfattelse; Kvinderne bør, mener man, holde sig tilbage fra Offenheden for ikke at komme i Berøring med raa, lastefulde Personer. Men det er disse raa, lastefulde Personer, der skulde fjernes, at de Uskyldige kunde bevæge sig frit uden at udsætte sig for Ubehageligheder.

Det menes ofte, at tomme Fængsler ere et Tegn paa Fremskridt. Det behøver de ikke at være. Det kan være, at tomme Fængsler blot betyde, at Offenheden ikke har skærpet, saa stærkt som den stegne Velstand vilde tillade det, det Minimums-Maal, der bestemmer det Punkt, hvor Exklusion fra Samfundet finder Sted. Det kan være, at de gamle Forseelser og Forbrydelser nu ere mindre hyppige end tidligere; men de ny Forhold maa gøre ny Handlinger stridende imod Almenhedens Interesser, og maa skabe en højere Moral, der forlanger af enhver Borger en mere bevidst Hensyntagen til det almindelige Velfærd. En mere streng Hævdelse af Exklusions-Principet bliver nu nødvendig, Fængsler, Anstalter

for forsømte Børn, Fattighuse, Drankerasyler etc. maa tage til i Tal og tillige forbedres i Kvalitet. Der bliver vel saaledes lagt Baand paa en stor Del af Samfundet; men for de Uskyldige og Værdige forbedres Kaarene, og de økonomiske og sociale Forhold ville i høj Grad fremmes derved. Den lave Menneske-Types Ret til at fordærve Stillingen for den højere Type er Nihilisme, ikke Frihed.

Det, Professor Patten har villet have frem, er det, at adskillige økonomiske Principer lettelig og med Nytte kunne klargøres for Børnene i Skolestuen. Det, der maa huskes paa, er, at et Barns Interesser ligge i Nutiden, og at dets Opførsel paavirkes af den Glæde og af den Smerte, det føler. Ved at henholde os til dets Følelser og til de Erfaringer, det alt har indhøstet i sin egen Verden, kunne vi klare dets Opfattelser. Barnets Verden, er ikke forskellig i Art fra den, vi Voxne leve i, og hvis vi søge paa de rette Steder, kunne vi finde Følelser og Forhold, hvormed Barnet er fortrolig, og hvorved de Principer og Idealer, vi ønske at fremdrage, kunne illustreres paa en for Barnet anskuelig Maade.

A. P.-St.